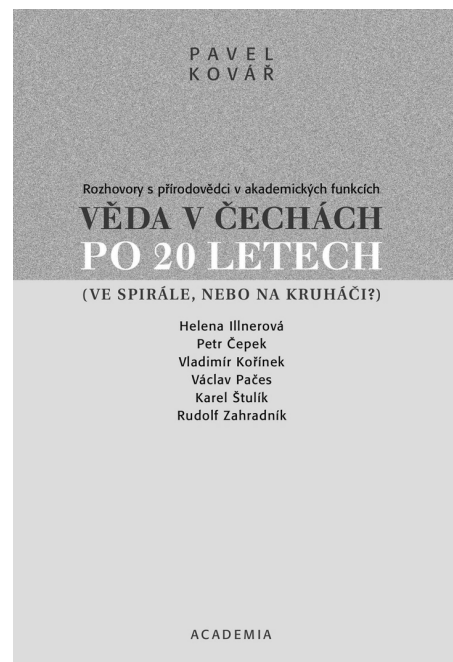

Pavel Kovář: Rozhovory s přírodovědci v akademických funkcích: Věda v Čechách po dvaceti letech (ve spirále, nebo na kruháci?)

Nebudu předstírat, že tuto recenzi píše s „chladnou objektivitou“ někoho, kdo se na celou problematiku a zúčastněné osoby dívá zvnějšku. Český rybník je malý a všichni se známe. Je zvláštní mít v ruce útlou knihu rozhovorů s předními osobnostmi naší přírodovědy, hovořící o dobách, které jsem s nimi zčásti společně prožíval. Snad mohu zvědavému potenciálnímu čtenáři prozradit, že jsou to (zde abecedně a bez titulů, těch by bylo věru mnoho): Petr Čepek, Helena Illnerová, Vladimír Kořínek, Václav Pačes, Karel Štulík a Rudolf Zahradník. Ke knize patří i úvod Daniela Kroupy a autorův doslov.

Transformace vědeckého života po pádu komunismu je proces dějinně téměř bezprecedentní a rád bych upozornil i na velkou dokumentární hodnotu celého spisu, která bude zajímat historiky budoucích ér – o celé věci je pouze málo archivních materiálů, to nejdůležitější probíhalo, jako za všech revolucí, rychle a neformálně. Rovněž k pochopení celého transformačního fenoménu nepřispívá poměrně rychlá změna ze situace „proč to psát, to ví přece každý“ do situace „to bylo už tak dávno, proč se o to ještě zajímat?“ I memoáry se mají psát ještě za dobré paměti, což je vědcům od přirozenosti činorodým a soustředěným na svůj obor mnohdy zatěžko. Jediným dějinným precedentem určité relevance byla denacifikace německé vědy

po poslední válce – sice v rozbité a zbídačené zemi, ale zato jen po 12 letech totality: ta naše trvala 40 let, započítáme-li ještě válku, tedy 50. Skoro nikdo z vědců aktivních za první republiky se renaissance české vědy nedožil. Nedá se říci, že by komunismus naši vědu zcela vyvrátil z kořene, ba relativně dost na ni i přispíval, ale zejména tu vysokoškolskou neustále politicky dusil a epiteton „vědecký“ si dal pouze on sám (ostatně vědecké cíle státu být z principu nemohou, nanejvýš tak prostředky, ale ani to nebyl ten případ). Věda však sloužila jako relativně apolitické refugium a sám si dobře vzpomínám na své gymnaziální úvahy o tom, že „brouci mají 6 nohou za všech režimů“, což mne vedlo zcela jednoznačně k volbě biologie, ač historie nebo lingvistika by mne byly jako obory studia také lákaly – dnes jsem tomu rád. Transformace české vědy trochu připomínala úkol barona Prášila vytáhnout sebe samého i s koněm za vlasy z bažiny, a nebyla věru jednoduchá. Jak udusit pluralitní fungování ve společnosti i vědě, k tomu bylo po Evropě zkušeností dostatek, ale jak celý proces za chodu obrátit? Je dosti nesnadné „za pochodu“ přeměnit řeckého kraba na kocoura: jak kocour, tak krab jsou živočichové nějak funkční, byť početní poměr chovaných kocourů a krabů dává jasně najevo, kam tíhne srdce lidu. Jak ovšem přesmyknout vnější kostru

ve vnitřní a radikálně přestavět všechny orgány, aniž by živočich pošel, je problém na samé hranici řešitelnosti. Nakonec se to zdárně podařilo, byť kuratelu stranickou hrozí nahradit kuratela byrokratická, ale co na světě je bez problémů? Snad jen systematictí zoologové a botanici si mohou občas povzdechnout nad zmizením éry, kdy čas neměl cenu a bylo možno pěkně pozvolna a důkladně sbírat a zpracovávat svou oblíbenou skupinu. Je transformace vědy proces, který vůbec někdy končí, a nezměnila se spirála stoupající k nebesům pozvolna v plochý kruhový objezd? To všechno ať si už laskavý čtenář přečte sám.

Academia, Praha 2010, 128 str.
Cena 195 Kč

Klíčová slova a klíčové myšlenky po 20 letech Pavel Kovář: Klíčová slova – 1989

V r. 1989 se Pavel Kovář rozhodl „položit nejnaléhavější otázky z tematických okruhů mně blízkých“ souboru 15 osobností „náhodně vybraných v nenáhodném výběru oborového působení“. Protože Pavel Kovář (člen redakční rady Živy, v letech 1997–2008 její předseda) je botanik, krajinný ekolog a také spisovatel (vydal např. sbírku básní Mouchy v síťovce), jsou rozhovory soustředěny na vztah člověka a přírody, na stav krajiny a životního prostředí a na poslání ekologie a dalších přírodovědných oborů. Většina rozhovorů probíhala ještě před 17. listopadem 1989, práce na jejich dokončení pokračovaly až do r. 1991. S delším odstupem se k nim Pavel Kovář v r. 2006 vrátil, aktualizoval informace o oslovených osobnostech a knihu rozhovorů připravil k vydání. Udělal do

brě. Texty jsou nejen neobyčejně cenným svědectvím o myšlení v převratné době, ale myšlenky v nich obsažené jsou i dnes až překvapivě aktuální. Dokládají to následující ukázky.

„Ale, zaplatpámbu, ocitl jsem se ve svobodě – to je to, co člověk potřebuje nejvíc, a: važte si svobody. Dokud tady v Československu budete mít svobodu – potud budete mít svět otevřený.“ Vladimír J. Krajina (1905–93), za války člen představenstva Ústředního vedení odboje domácího, vězněný v Terezíně, v r. 1948 musel emigrovat, působil jako profesor v Kanadě, Československo mohl znovu navštívit až v r. 1990.

„Kdo nehledá, nenajde. Nakonec je to princip fungující mnoho tisíc let, vzpomeňme jen na čínské tao (hledání cesty).

Klíčová slova – 1989

Pavel Kovář

Ta cesta samotná je možná důležitější než cíl. V tomto pojetí patří i my můžeme stavět cíle jen velmi obecně, typu: obnovení harmonie člověka s přírodou.“ Josef